

PORADNIK JĘZYKOWY

Wychodzi na początku każdego miesiąca prócz sierpnia i września.

Adres redakcji i ekspedycji: Kraków, ul. Podwale 7, II. p.

Przedpłata roczna z przesyłką pocztową wynosi zł. 8.
Reklamacje nieotrzymanych zeszytów uwzględniamy
tylko do wyjścia zeszytu następnego.

Przedpłatę przyjmuje ekspedycja „Poradnika”
wszystkie księgarnie w kraju i zagranicą i wszystkie
urzędy pocztowe.

Konto Pocztovej Kasy Oszczędności Nr. 404.600

OD WYDAWNICTWA.

W r. 1931 „Poradnik Językowy” będzie wychodził jak dotąd i na warunkach niezmiennych, t. j. za przedpłatą 8 zł. rocznie z przesyłką. Przedpłaty półrocznej lub kwartalnej nie przyjmujemy.

Bliższy stosunek z „Towarzystwem Poprawności Języka Polskiego” w Warszawie umożliwi nam urozmaicenie pisma i rozpaltrywanie spraw bieżących, w języku żywym zawsze aktualnych. Liczymy też na żywe uczestnictwo Szan. Przedplatników nie tylko w dziale „Zapytań”, ale we wszystkich działach, zwłaszcza w chwyłaniu błędów „na gorącym uczynku” w czasopiśmie i książkach nowo wydanych. Za wszelkie wycinki lub wypisy (po jednej stronie kartki) będziemy bardzo wdzięczni.

Przedplatnikom na r. 1931 ofiarujemy jako premję jeden z dawnych roczników „Poradnika” (1903, 1904, 1906, 1909, 1916, 1923, 1925 i 1927) do wyboru, jeżeli razem z przedpłatą na czek PKO nr. 404600 prześlą dodatkowo 1 zł. na opakowanie i przesyłkę i podadzą dokładnie, który rocznik sobie życzą.

Przedplatnikom, którym brak pewnych zeszytów, a my je mamy osobno, nie w kompletach, chętnie służymy uzupełnieniem braków, tylko prosimy o pokrycie kosztów przesyłki, stosownie do ilości zeszytów.

Księgozbiorem publicznym lub prywatnym służymy chętnie uzupełnieniami braków tylko za pokryciem kosztów przesyłki. Kładziemy nacisk na pośpiech, aby później nie doznano zawodu.

Nauczyciele szkół powszechnych, zamawiający „Poradnik” przez kierownictwo szkoły, w której uczą, otrzymają rabat 25%, t. j. placą rocznie tylko zł. 6, (zamiast 8 zł.).

Na samo zamówienie, nawet księgarskie, pisma nie wysyłamy; należy przesłać przedpłatę roczną w kwocie zł. 8 (z przesyłką) na czek PKO nr. 404600, a po odebraniu przedpłaty nastąpi ekspedycja bezzwłocznie.

Numerów okazowych nie wysyłamy: jest to koszt dla nas za wielki, abyśmy go bez uszczerbku ponieść mogli.

I. O POWRÓT DO SWOJSZCZYZNY.

Przechodząc ulicami Katowic, możemy zauważyć wywieszki kupców z dziwnie brzmiącymi nazwiskami, w których dostrzegamy dwa typy. Pierwsze niemieckie. Czytamy więc: *Glowotz, Wonschik, Lukaschik, Gatzek, Wlodosch, Palitscha*, drugie utrzymane w miejscowej gwarze n. p. *Herud, Ziclosko, Piost, Stanisłowski*. — Nazwisk pisanych poprawnie po polsku, prawie nie widać, chyba, że zabląkał się jakiś kupiec z Poznania lub Warszawy o pięknie brzmiącym nazwisku i otworzył tutaj sklep.

Czy doprawdy ci wszyscy panowie *Wonschikowie* i *Glowotze* tak się już niemieczyli, że nie chcą wrócić do polskich nazwisk? Niechże szkoła polska i polski urząd parafjalny do tego im dopomóż! Dziwolągi podobne, będąc śladem tyluletniej niewoli, powinny z terenów śląskich już zniknąć. A teraz co do nazwisk utrzymanych w gwarze. Sądzę, że i te nie mają racji bytu. Przecież t. z. „mazurzenia“ księży zapisujący w metrykach nie uznają i nie mamy między Mazurami ani *Scurów*, ani *Scyglów*, chociaż oni sami tak swoje nazwiska wymawiają. W metryce są zapisani: *Szczur* i *Szczygiel*.

Może moje wywody zainteresują Czytelników „Poradnika“ i może zechce się Pan Redaktor w tej sprawie rzeczowo wypowiedzieć.

W. N.

— Sprawę tę mieliśmy właśnie poruszyć.

Nietylko na Śląsku Górnym, ale nawet w Cieszyńskim, gdzie często ksiądz katolicki prawil kazania „po naszymu“ (t. j. gwarą śląską przepłatana obficie germanizmami) zapisy w metrykach są dziwnie zniekształcone. Pisało się nazwiska fonetycznie, t. j. podług brzmienia ludowego a pisownią — niemiecką. Stąd to pochodzą owi *Wonschikowie* i *Glowotze*, stąd *Wieschollki* (*Wiesiołek*) i *Starostzicki*, (*Starościk*), bo z metryk przepisywano nazwiska do świadectw szkolnych i aktów urzędowych.

Rzecz naturalna, że teraz to wszystko powinno ustać, a władze powinny się domagać od proboszczów, aby nazwiska polskie zapisywali pisownią polską. O ile świadomość narodowa postąpi naprzód, powinny i z wywieszek zniknąć dziwolągi językowe. Trzeba jednak cierpliwe czekać na owoc nauki szkolnej w szkole polskiej, a nie wątpimy, że poprawa nastąpi.

Cóż jednak mówić o Niemcach na Śląsku, jeżeli Polacy w Małopol-

sce potrafią również psuć polskie nazwiska. Zdarzyło mi się w Tarnowie, że dostałem do ręki metrykę chłopca, wpisującego się do kl. I. gimnazjum, a mieszczącą nazwisko *Glut*. Zastanowiło mnie to poważnie, bo lubo w mieleckiem są kolonie niemieckie, wieś, z której uczeń pochodził, leżała w okolicy podgórskiej, nie zamieszkaanej przez Niemców. Pytam się tedy obecnego ojca: „Jak się nazywacie?“ „*Glut* — proszę pana“. A więc *l* nie *l* a dalej? „A jak mówią tam u was we wsi, kiedy idą do was? Do kogo idą?“ — „Do *Głoda* proszę pana“. — Zagadka wyjaśniona: wieśniak nazywał się *Głód* a ksiądz piszący metrykę zrobił z niego *Glut*, ponieważ pochodził z miasta i gwary ludowej zupełnie nie rozumiał. Dlaczego nie zapisał *l*, ale *l*, bo w łacińskim alfabecie, *l* niema, a metryki pisało się po łacinie. Jestto może jeden z niewielu przypadków, ale świadczy o tem, jak przy zapisywaniu nazwisk trzeba być ostrożnym.

II. ZAPYTANIA I ODPOWIEDZI.

135. Książę — wol. księciu?

W gramatyce Szobera podany jest wołacz od rzeczownika „książę“ taki, jak w mianowniku. Czy nie powinno być „księciu“?

(Łódź)

C. K.

— Proszę pamiętać, że *książę* jest co do formy taką samą formacją jak: *dziecię*, *dziewczę*, *pachole*, *zwierzę*, i że pomimo zmiany rodzaju (jeszcze w w. XVI. to *książę!*) na męski, odmienia się podług wzoru *imię*, *pachole*. Skoro nie powiemy: *o dziecięciu!* *o dziewczęciu!* *o pacholęciu* — co jest celownikiem lub miejscownikiem, ale — *o dziecię!* *o dziewczę!* — *o pachole!* — musimy wołać: *o książę!* Czy Pani przypuszcza, że prof. Szober się omylił? Odmiana obecna *księcia* jest ściągnięta z *książęcia*, *książęciu* = *księciu*, *księciem*, atoli w l. mn. występuje tylko pełna: *książęta* — *książąt*, *książętom*...

136. Zbieg przymiotników...

Szpital Wojskowy Sezonowy? czy, aby uniknąć zbiegu dwóch przymiotników nie należałoby raczej powiedzieć: *Sezonowy Szpital Wojskowy*. Pierwszą składnią posługują się urzędy wojskowe.

(Katowice)

G.

— Taki „zbieg“ przymiotników zupełnie nie razi, i jest zupełnie właściwy językowi polskiemu; drugi sposób nie jest poprawny. Wszak było w tytułach: „Wydział krajowy galicyjski“, „Towarzystwo naukowe warszawskie“, „Stany Zjednoczone Amerykańskie“, „Izba ustawodawcza francuska“ i t. p.

137. Odmiana rzecz. rodzeństwo.

Jak się odmienia rzeczow. *rodzeństwo* w połączeniu z przymiotni-

kiem, np. *młodszy* (lub też m. zd. błędnie *młodsze*) *rodzeństwo*, czy tak może jak *szanowni państwo*? Czy (nielogiczna m. zd. — bo III. przypadek liczb. pojed. łączy się z rzeczownikiem zbiorowym —) forma *młodszemu rodzeństwu* jest prawidłowa ze względu na pojedyncze znaczenie w przeciwstawieniu do dwojakiego znaczenia rzeczowników: *państwo*, *królestwo*, *gospodarstwo* i t. d.

(Poznań)

S. C.

— Rzecz. *rodzeństwo* jako zbiorowy nie przestał w poczuciu ogółu być rodzaju nijakiego; właściwe jest tedy łączenie z nim przymiotnika w postaci *nijakiej* a więc *młodsze* nie *młodszy*. A więc *młodszego r.*, *młodszemu r.*, *młodsze r.*, *młodszemu r.* Liczby mnogiej naturalnie wobec zbiorowości nie używamy. Co Pani rozumie przez „pojedyncze” znaczenie a „dwojakie” znaczenie, nie możemy odgadnąć; wszak *rodzeństwo* tak samo jak *małżeństwo* i *państwo* mieści w sobie pojęcie przynajmniej dwu istot różnej płci, a o jednej osobie *rodzeństwo* powiedzieć nie można.

Państwo wyjątkowo wylamuje się z ogólnej kategorii i znaczy w pewnym konkretnym znaczeniu *pan* i *pani*, stąd możliwość przymiotnika w rodz. męskim.

138. *Ustroń* — *jakiego rodzaju?* Częściej słyszałam: *Jedziemy do Ustronia*, *zachwyceni jesteśmy Ustroniem*, *rzadziej: Jedziemy do Ustroni*, *zachwyceni jesteśmy Ustronią*.

(Buczacz)

W. N.

— *Ustroń* jako nazwa miejscowości na Śląsku jest rodzaju męskiego. (*Ustronia*, *Ustroniem*, w *Ustroniu*); jako imię pospolite miejsca oddalonego, usuniętego na stronę jest *ustroń* rodzaju żeńskiego (w *ustroni*).

139. *Poczt* — *poczet*.

W „Słowie Polskim” z 9. VI. b. r. czytam: Jan Kochanowski zajmuje wybitne miejsce w „*poczcie* pisarzy” polskich, (artykuł Dr. Windakiewicza). Ktoś inny, wyraziłby się: „w *poczecie* pisarzy”. Które z tych wyrażen jest poprawne? Wiele osób wyrazi „*poczt*” i „*poczet*” utożsamia. Może się zdaje, że mają one inne znaczenie.

(Buczacz)

W. N.

— Mamy w języku polskim dwa wyrazy brzmieniem podobne: *poczt* (wl. *posta*, niem. *Post*, czeskie: *poszta*), który i u nas za świadectwem Brücknera do początku w. XVIII. brzmiał *poszta*, i oznacza instytucję przewozu listów i pakunków. Drugi wyraz jest *poczet* (ten) 2. *pocztu*, 6. *pocztem*, 7 w *poczcie* (odm. jak *oset*, *ostu*, *ostem*, w *oście*) który prócz innych znaczeń znaczy: szereg, spis, wykaz, lista, rejestr — i w tem znaczeniu powyżej użył go prof. Wind.

całkiem poprawnie. Wyraz *poczt* nie istnieje a więc nic nie znaczy i nie może wchodzić w drogę *pocztowi*. Forma w *poczecie* jest tedy błędna.

140. Staraniem — ostatnio.

Czytamy niemal codziennie w dziennikach następujący zwrot: „*Staraniem* młodzieży polskiej odbył się *ostatnio* wieczorek“... Oba wyrażenia i „*staraniem*“ i „*ostatnio*“ wydają mi się niewłaściwe. „*Staraniem*“ trąci rusycyzmem (заходом) a „*ostatnio*“ to niby skrót wyrażenia: „w ostatnich czasach“, ale jakiś sztuczny. Czy mam słusność?

(Buczacz)

W. N.

- „*Staraniem*“ jest zupełnie poprawny narzędnik sposobowy, jak: „*pracą* własną zdobył majątek“ i nie widzimy w tem rusycyzmu. *Ostatnio* nie jest zbyt fortunnym tworem, ale rozpowszechnił się już i zastępuje skrótem: „w ostatnim czasie“.

141. Można być raniony?

W tłumaczeniu sławnej powieści „Na zachodzie bez zmian“ (wyd. Rój) czytamy na str. 210 zwroty takie jak: *można być raniony, można paść martwy, jeżeli nie jest się amputowany*... Sądzę, że bezokolicznik bierny brzmi: *być ranionym, być amputowanym* i t. p. i w tych wypadkach bez obawy możemy owo wyklęte „m“ wszędzie doczepić.

(Buczacz)

W. N.

- Zupełnie słusznie. Przesada w unikaniu narzędnika; co innego: *on jest raniony*, a co innego: *można być ranionym, paść martwym* (l. trupem), *być amputowanym*.

142. Co godzinę, czy co godziny?

Dotychczas pisałam: „co godziny“, obecnie czytam wszędzie „co godzinę“. Jak jest poprawnie?

(Buczacz)

W. N.

- Wszak mówimy: *codzień, co wieczór, co noc, co rok*, a więc i *co godzina*. Proszę por. „Por. Jęz.“ 1929, str. 142.

143. Wyzwolić się z kajdan?

Czytałam w gazecie „*wyzwolić się z kajdan niewoli*“. Chyba z *kajdanów*? Czy tak? Zdaje się, że liczba pojedyncza od tego wyrazu nie jest używana. Jaki jest dopełniacz l. mn. „*pleców*“ czy „*plec*“?

- *Kajdany* mają dopełniacz tylko *kajdan* (nie *kajdanów*); jest to rzeczownik używany tylko w liczbie mnogiej (drzwi, wrota, dzieje). Tak samo *plecy* miałyby prawidłowo *pleców*, atoli w języku lekarskim pojawiła się l. pojed. *to pleco* (lewe pleco) a zatem i dopełniacz l. mn. *plec*.

144. Przymiotnik od hejnał, sygnał?

Jaki jest przymiotnik od rzeczowników „*hejnał*“ i „*sygnał*“?

— Jeżeli idzie o przymiotniki, wyrażające przynależność to będzie *hejnalowy, sygnałowy*.

145. **Dokończyć a skończyć** składnie?

Mówi się „*dokończ wypracowania*“, a „*skończ wypracowanie*“. Czy tak? Dlaczego *skończyć* rządzi innym przypadkiem niż *dokończyć*. Czy w bezokoliczniku taksamo jest drugi przypadek np. *dokończyć wypracowania* czy tak?

„Pożyczać pieniądze“, a *pożyczyć* pieniędzy, książek, czy tak?

(Łódź)

C. K.

— Są to zasadnicze właściwości składni polskiej, na które odpowiada każda gramatyka szkolna. Po czasownikach wyrażających czynności dokończenia a więc przede wszystkim po złożonych z przedrostkiem *do* — dajemy dopełniacz t. zw. częstkowy; a więc: *dokończyć wypracowania* (czy to w bezokol. czy we formie osobowej). Natomiast *skończyć* nie ma tego znaczenia więc jako czasownik przechodni łączy się z biernikiem: *skończyć wypracowanie*.

W podobnym stosunku zostają do siebie czasowniki *pożyczać* a *pożyczyć*. *Pożyczać* wyraża czynność ogólną, powtarzającą się i dlatego z biernikiem się łączy; *pożyczyć* to czynności szczególne a więc wystąpić musi dopełniacz częstkowy, bo pożyczający daje pewną kwotę (nie wszystkie na świecie pieniądze).

146. **Pospieszyć — pospieszyć?**

Czy wolno używać zamiast *pospieszyć* — *pospieszyć*.

Słownik ortograficzny Akademii Umiejętności podaje *pospieszyć*. Tymczasem profesorowie języka polskiego (niektórzy) twierdzą, że forma *pospieszyć* jest błędna.

(Łódź)

L. Sz.

— Słownik ortograficzny Ak. Umiej. podaje jedną formę i drugą (spieszyć się p. śpieszyć się — ale tylko: śpiesznie, śpieszno, śpieszyć, (spieszymy); dowód to, że to kwestja wymowy, a nie poprawności. Por. „Por. Jęz.“ 1930, str. 93 i 96.

147. **Wieczera — kolacja.**

Czy wolno używać *wieczera* — czy też *kolacja*.

(Łódź)

L. Sz.

— Zabronić nikt nie może, ale lepiej używać wyrazu polskiego *wieczera*, niż obcego *kolacja* (łac. *collatio* a może włoskie *colazione*).

148. **Nazwisko + imię, czy imię + nazwisko?**

Czy są w pisowni jakie przepisy, kiedy należy pisać wpierw imię a kiedy nazwisko? Jak zauważyłem istnieje zwyczaj pisania wpierw imienia w podpisach osób, lecz we wszystkich wykazach urzędowych, gdzie zestawia się wiele nazwisk i imion przeważnie umieszczane są najpierw nazwiska a potem imiona. Jednakże w języku urzędowym nie

można ustalić, jakiej trzymają się zasady; w wielu miejscach w „Dzienniku Ustaw” spotykałem wzory wykazów i t. p. pism urzędowych, gdzie najpierw wymienia się imię a potem nazwisko, w innych zaś przeciwnie najpierw nazwisko a potem imię.

(Łazy)

J. K.

— Sprawa ta nie należy ani do gramatyki ani do pisowni. To kwestja zwyczaju towarzyskiego. Madziarzy piszą zasadniczo najpierw nazwisko, potem imię, ale oni mają i w innym względzie swojski szyk wyrazów. Wszystkie inne narody cywilizowane piszą najpierw imię a potem nazwisko. Tak i u nas w Polsce. Jeżeli w katalogach szkolnych lub spisach statystycznych dzieje się inaczej, to dla tego, że wygodniej jest szeregować nazwiska abecadłowo, jeżeli są na pierwszym miejscu. Innego powodu nie znamy i uważamy rzecz tę za sprawę małego znaczenia.

149. Poleca się... czy polecam?

W jakiej formie najwłaściwiej zwracać się w pismach urzędowych? Bardzo często spotykam w pismach takie zwroty, jak „poleca się”, „prosi się” i t. p., które są według mego zdania niewłaściwe, gdyż z tekstu pisma trudno od razu się dowiedzieć, kto się w ten sposób zwraca. Właściwszą, według mnie, formą jest zwrot osobowy np.: „polecam”, „proszę”, lub, jeżeli zwraca się urzędnik nie w swoim imieniu, lecz w imieniu jakiego urzędu, zwrot: *urząd skarbowy prosi, starostwo grodzkie poleca* i t. p.

(Łazy)

J. K.

— To jest również sprawa zwyczaju i porozumienia się a nie poprawności językowej. Jużciż najprostszym i najwyraźniejszym sposobem byłoby pisać. „*Urząd skarbowy poleca*”... Ponieważ jednak w nagłówku bywa podana firma czy urząd, dlatego widocznie tego nie powtarzają, ale używają formy nieosobowej, bo referent przedstawia tu władzę, więc nie od siebie „prosi” lub „poleca”. — Styl urzędowy ma swoje właściwości (byłe nie zwroty niepoprawne) i trzeba się do nich zastosować.

150. Zapomniał zeszytu czy zeszyt?

Czy mówi się „zapomniał przynieść zeszytu”, tak, jak „nie chciał przynieść zeszytu”? Czy i w pierwszym wypadku przeczenie działa na całej rozciągłości.

(Łódź)

C. K.

— Tak jest. *Zapomniał* jest czynnością ujemną, i dlatego ma składnię czasownika przeczącego „w całej rozciągłości”.

151. Zostałam — zostałam się?

Czy można użyć obok wyrażenia „zostałam w domu” — *zostałam się*

w domu? *Pozostałem i pozostałam się?* Pierwsza forma wydaje się prostsza.

(Łódź)

C. K.

— Użyć można, ale poco to się potrzebne? Ani nie cieniuje znaczenia, ani go nie zmienia.

152. *Poszedłem — poszłem...*

Czy obok „*poszedłem*” można użyć czasownika „*poszłem*”, „*uszedł*” obok „*wszedł*”?

(Łódź)

C. K.

— *Poszłem* jest tylko formą analogiczną do *poszłam, poszłom* jako postaci imiesłowowych na rodzaj żeński i nijaki. Jeżeli będziemy tworzyć te postaci od tematu niezłożonego: *szǫd-* to będzie na r. m. *szedł*, r. ż. *sz(d)-ł-a*, r. nij. *sz(d)-ł-o* — (*szedł, szła, szło*) gdzie w r. m. przemieniamy dla wymowy półsamgł. *ǫ* na *e*, w r. ż. i nij. tracimy dla wymowy *d* tematowe. Nie można tedy mówić i pisać *poszłem zam. poszedłem*, jak nie można użyć postaci *poszedłam zam. poszłam. Uszedł i wszedł* nic na rzeczy nie zmieniają.

153. *Oczekuję panią czy pani?*

(Łódź)

C. K.

— *Czekam i oczekuję* łączą się albo z dopełniaczem przedmiotu albo z biernikiem przy przyimku *na*: *Czekam na niego z obiadem. Czeka poprawy jego. Oszekawa zwykłej żywności od ciebie* (Kochan.) *oczekawając królowej...*

A więc tylko *pani* nie *panią!*

154. *Z dwojgiem dzieci czy dziećmi?*

Jak się mówi: „*z dwojgiem dzieci*” czy „*z dwojgiem dziećmi*”, „*o dwojgu dzieci*” czy „*o dwojgu dzieciach*”?

(Łódź)

C. K.

— *Dwoje* jest liczebnikiem zbiorowym, który ma naturę rzeczownika; odmienia się też rzeczownikowo nie zaimkowo (*dwoje, dwojgu, dwojgu, dwoje, dwojgiem, w dwojgu...*). Rzeczownik, który określa, musi być w dopełniaczu a nie w innym przypadku i bez względu na przypadek liczebnika rzeczownik objaśniający zostaje w dopełniaczu. A więc *dwoje dzieci, z dwojgiem dzieci, o dwojgu dzieci...* gdzie *dwoje* znaczy zawsze chłopca i dziewczynę.

III. NA GORĄCYM UCZYNKU.

Z „*Kurjera Warszawskiego*” r. 1929 i 1930.

„*Przyjmę posadę szatniarza*”. Stow. Warsz. zna tylko przymiotnik *szatny* (*szatna*), albo *szatniczy*.

„*Wiec o przywóz świń z Polski*” — chyba: *w sprawie przywozu?*

„Skoro opowiada się za stopniowością rozwoju, to boi się przewrotów“.

„Panowie opowiadają się za przewrotem politycznym“.

„Wszystkie kluby opozycyjne wypowiedzą się za koniecznością rewizji konstytucji“.

Zwroty te *opowiedzieć się, wypowiedzieć się*, spotyka się ciągle w sprawozdaniach sejmowych; czy to dobre zwroty?

(stare, polskie Red.)

„Wniosek mój, jako poparty przez trzy kluby, musi być *głosowany*“. Germanizm, bo *głosować* nie jest czasownikiem przechodnim.

„Na oczach administracji i licznej publiczności urzędnicy brali pieniądze“.

„Na oczach wszystkich działa we Francji osoba, kierująca zamachami“.

Lepiej *w oczach* lub *w obliczu*.

„Zapomniano mi w domu zapakować dostateczną liczbę kolnierzyków“.

Po „zapomniano“ powinien być dopełniacz ujemny: *dostatecznej liczby*.

„Na spotkanie P. Naczelnika państwa estońskiego P. Prezydent wysła swój pociąg...“.

Czy nie lepiej „na powitanie“?

M. M.

Z „Kroniki farmaceutycznej“. 1929.

„Lulek w okolicach województwa pomorskiego i poznańskiego“ — powinno być *na obszarze*.

Z „Monitora Polskiego“ 1929.

„Tytułem wynagrodzenia *zasłużebnościowego*“. Wyraz nowy i co najmniej za długi; krócej i lepiej i bardziej po polsku: „jako wynagrodzenie za prawo do służebności“.

Z „Kurjera Łódzkiego“ 1929.

„Przyjęto szereg uchwał“ — rusycyzm, lepiej: *powzięto*.

„Przed *wyniesieniem* ostatniej decyzji“. — Germanizm; powinno być: *powzięciem*.

Dr. S. S.

IV. POKŁOSIE.

DR. STEFAN HINCZA. „Pierwszy żołnierz Odrodzonej Polski“. Str. 424. Nakład księgarni Ludwika Fiszer. Łódź, Katowice 1928.

Str. 9. „Zwłaszcza z szczególną nienawiścią pałał on do polskośći i Polaków“. Spójnik z *zbyteczny*. *Pałać* *czem do kogoś*.

- Str. 10. „mnie daleko łatwiej ich wyrwać i *sadzić* do więzienia“; powinno być: *sadzać*. Częstotliwość.
- Str. 12. „potrzebne było pozwolenie władzy, którego ona z *reguly*... nie udzielała“.
- Str. 15. „*mrzonek*“; p. b.: *mżonek*.
- Str. 15. „nie chcą o niczem innym slyszec, jak tylko o uratowaniu *kawalku* ziemi“; p. b.: *kawalka*.
- Str. 16. „*pragnac jedynie jednego*“; p. b.: *pragnac jedynie tylko* lub *pragnac tylko jednego*.
- Str. 16. „Ziemie kresowe znajduja swego *piewce* i *pelna* troski nauczcielke w Elizie Orzeszkowej“; p. b.: *swoja piewczynie* lub *piesniarke*.
- Str. 19. „Owe dwory w znaczniejszej *mierze* juz nie istnieja“; p. b.: *czesci*.
- Str. 26. „w taki sposob *przewrotny*“; p. b.: w sposob tak *przewrotny* (*szuk!*).
- Str. 29. „*spoleczenstwem wladnql* byl strach przed czynem; p. b.: *owladnql*.
- Str. 29. „zapisuje sie na *wydzial medyczny*“; p. b.: *lekarski*.
- Str. 30. „Dzieli sie ze swojemi planami z kilku kolegami *wilnianami*“; p. b.: *dzieli sie swojemi planami z kilkoma kolegami*.
- Str. 31. „*Znaczna ilosc* czlonkow sympatyzowala“; p. b.: *liczba, czesc*.
- Str. 75. „*tlumaczy, przedklada, zaklina*“; p. b.: *przeklada*.
- Str. 71. „*Znaczna czesc* spoleczenstwa ...*odzegalala* sie od samej nawet myśli ...*walki orznej*“; p. b.: *odzegнала*, albo: *oddalala* od siebie mysl.
- Str. 97. „po zawarciu kontaktu“... kontakt *nawiazujemy*; p. b.: *po nawiazaniu kontaktu*.
- Str. 99. „*50-letnia rocznica*“; p. b.: *50-ta rocznica*.
- Str. 99. „*sine mundury strzeleckie*“; p. b.: *szare* lub *siwe*.
- Str. 108. „*Stosunek nie przyjazny*“; p. b.: *nieprzyjazny*.
- Str. 108. „*intendantura*“; p. b.: *intendentura*.
- Str. 114. „*nadziei w lepsza przyszlosc Polski*“; p. b.: *na lepsza*.
- Str. 121. *Kiedys*“; p. b.: *Kedys*.
- Str. 123. „*Moskali*“, na innych stronicach szp. 137 139 i inne *moskali*.
- Str. 136. „Trzeba wiece *będzie* być bardzo *ostrożny*“; p. b.: *ostrożnym*.
- Str. 138. „*wymarsz nastapi* ze *zmiierzchem* — dla *zbadania drogi* wysle patrole. Kolumna *będzie manewrowac*, gotowa do ataku na *bagnety*“; p. b.: *maszerowac*.
- Str. 141. „*gdys przyszlo* ruszac, *trudem* *dosiadlem* konia“; p. b.: *z trudem*.
- Str. 147. „*Sapery buduja* na Dunaju *kładki*, po *ktorej* *piechota* *przeprawia sie*“; p. b.: *po ktorych*.
- Str. 153. „*przez cztery dni* *trwaly* *oddzialy* na stanowisku, *dopoki*

w dniu 25 grudnia ogólne położenie frontu nie zmusiło *je* do opuszczenia... okopów"; p. b.: *ich*.

Str. 189. „cała pierwsza brygada i *przeważna ilość* trzeciej"; p. b.: część.

Str. 208. „pobór mógł łatwo się nie *powieźć*"; p. b.: *powieść*.

Str. 209. „sam uosobienie *nieskazitelnienia honoru* żołnierskiego"; p. b.: *nieskazitelnego* honoru, *nieskazitelności* h.

Str. 237. „Tuchaczewskij"; p. b.: Tuhaczewskij, po rosyjsku Tugaczewskij.

Str. 250, 251. „Sławotycz" w Słowniku Geograficznym są jedynie Sławatycze.

Str. 251. „Kałużyn" — niema w Słowniku Geograficznym z r. 1882; p. b.: „Kaluszyn.

Str. 273. „przewódcami"; p. b.: przywódcami.

Str. 276, 277. „wyjechała do Paryża specjalna misja polska, która miała za zadanie wejść w ścisłe stosunki z rządami koalicyjnemi. *Dzięki* staraniom komitetu polskiego nie ona nie *zdziałała*"; p. b.: skutek, gdyż wywiad, który nastąpił, nie był pożądanym. — „Wojska polskiego również nieodesłano. Świetnie uzbrojone, *dzięki* interwencji Komitetu, pozostało we Francji"; p. b.: w skutek.

Str. 289. „przewódców"; p. b. przywódców.

Str. 317. „a chodzi *jemu* o ustalenie warunków"; p. b.: *mu*.

Str. 347. „Znając wartość słowa, nie *nadużywa jego*"; p. b.: *go*.

Dr. St. Sk.

V. SPOSTRZEŻENIA.

1. „Faktycznie zaś manifest dowodzi, iż zakusy rewanżowe utorowały sobie drogę aż do... osobistości, *którzy* z początku... domagają się podarcia traktatu i przekreślenia podpisu". (I. K. C. Nr. 176 z 30. VI. 29. str. 3 kol. 4).

Mamy tu zjawisko psychiczno-językowe. Autor nie ma świadomości, a może nawet odczucia stosunku gramatycznego zaimka „*którzy*" do poprzedzającego go rzeczownika żeńskiego, a ma widocznie silną świadomość tego, że politycznymi czynami kierują osoby męskie. Z tego wyniknęło tak osobliwe złączenie rzeczownika żeńskiego z zaimkiem w formie męskiej.

2. „Dyplomacja... snuła rozmaite projekty, pozbawione wszelkich *szkopułów* moralnych, ale zawsze się starała upozorować swe egoistyczne cele jakimiś względami wyższej natury..." (Kurjer Łódzki Nr. 176 z 29.

VI. 29. str. 3, kol. 1). Cały artykuł wskazuje, że autor myślał o skrupulach (a nie o szkopulach). W r. 1927 prof. Witwicki na zebraniu dyrektorów szkół średnich całego państwa w Warszawie przytoczył właśnie fakt, że abiturjent przy egzaminie wstępnym nie rozumiał pojęć: *skopul*, *skrupul* i *skroful* (przeszkoda — głos sumienia — choroba) i jako nie-dojrzały do studjów uniwersyteckich był kwalifikowany. W dzienniku to uchodzi i z dziennika wyraz w innym znaczeniu dostaje się do umysłów niekrytycznych.

3. Coraz częstsze są ogłoszenia: *Lekarz dentysta A. Luftspringerowa powróciła...* Nasze lekarki-dentystki tak się ogłaszające, upierają się przy formie „lekarz“, bo tak mają w dyplomach. I żadnym argumentem nie dadzą się przekonać, że są przecież lekarkami i dentystkami. Nawet to ich nie przekonywa, że w dekrecie kuratorjum mają nominację na *lekarzkę-dentystkę*.
mg.

VI. NOWE KSIĄŻKI.

Dr. H. Weigt. — „Czy koniecznie księgowość?“ Przyczynek do słownictwa handlowego. — Kraków 1930.

Uciera się już powoli nazwa „księgowy“ zamiast niemieckiego „Buchhalter“; nie jest on wprawdzie utworzony prawidłowo od rzecz. *księga*, ale wobec licznych przymiotników na *-owy*, utworzonych od rzeczowników żeńskich na *-a* np. *lipowy*, *sosnowy*, *jodłowy*, *gruszkowy*, *olszowy*, *maszynowy*, *drogowy*, *muszłowy*, *książkowy*... nie razi i zyskał rychło obywatelstwo. Z tego wynika, że musimy przyjąć i jego potomstwo: *księgować*, *księgownia*, ale nie widzimy potrzeby istnienia wyrazu *księgowiec* obok *księgowy*, a lubo *księgowość* uważamy za popularniejszą postać, niż *księgostwo*, przecież oddalibyśmy pierwszeństwo razem z autorem *księgoństwu* jako prawidłowemu tworowi na wzór: *ogrodnictwo*, *apostolstwo*, *bóstwo*, *papiestwo*, *panieństwo*, *chrześcijaństwo*, *stolarstwo*, *kupieństwo* itp. tj. na wzór rzeczowników umysłowych, utworzonych z rzeczowników i przymiotników na *-ów*, *-owy* i *-ony*. Przyrostek *-ość* bowiem tworzy rzeczowniki umysłowe *tylko* od przymiotników i to przedewszystkiem od zakończonych na *-ki*, *-ski*, *-czy*, *-ny*: *mnożość*, *wielkość*, *polskość*, *twórczość*, *wyższość* — a do nich nie może należeć, *księgowość*, boby zupełnie znaczenie zmienić musiała.

A więc *księgostwo*, nie *księgowość*.

R. Z.

SPIS WYRAZÓW I ZWROTÓW OBJAŚNIONYCH LUB OMÓWIONYCH W ROCZNIKU XXV „PORADNIKA”

(Liczba oznacza stronice)

- Ablativus iudaicus** 39, 98
absentować się 44
adorować 44
agnoskować 134
agogiczny 42
akaparowany 27
akcent wyrazów 34
aktualizowanie 45
alarmistyczny 132
album (to czy ten) 91
annexy 56
anturaż 55
antwerpeński 17
aparycja 43, 132
architektonik 42
aspekty 44
atelierowy 131
audycja 56
autochwala 56
automobilklub 11
autotoksykacja 132
awarja 27
- Bierać** 20
bijan 136
blazenada 132
blisko milion czy miliona? 125
boją się dokonać ruch 25
bojkot 103
boliwjański 132
bonhomja 45
borbifaxy 44
bożyszczów 26
Brak odmiany imion własnych 66
brakuje sędzia 110
bulada 132
buszuje 134
- Centruje** 55
cernować 133
cieliczka-cieluszka 85
ciernik-kolka-koluszka 2
co godziny 141
czechosłowacki język 14
czuć gazu, gazem 19
czynsz woźnego czy woźnemu 127
charytatywny 131
chodzi o co, rozchodzi się o co 129
chropowaty-chropawy 71
chrześcijan a Amerykanów 129
- Dać wyraz** 12 67
dali się widzieć 27
dżdżu — mian.? 112
defekcja 45
delacje 132
delożowanie 55
demolować 28
demonizm 132
dependencja 45
deprymująco 26
deruta 55 132
dezynwoltura 55
dni — dnie 35
dokonać z 4 czy 2? 46
dokończyć z 4 czy 2? 46, 141
dokonywuje 10
doktorka 109
dominowany 44
domyśleć się 69
dopełniać z 4 czy z 2? 25
dopowiedziała resztę 28
dostarczyć co czy czego 2, 36, 94
dotacja 133
dowodem służy 67, 118
dozorować czem 13
drehleuchowy 132
drohicki 83
duży lmn? 130
dyrymować 134
dzieli się z... 146
dziewczę (rodzaj) 33
dzięki — skutek 147
- Editorjalny** 132
egalitarny 131
ekstrema 42
elegantszy — eleganciej 91
elektoralny 131
eliminacja 133
emfatycznie 44
empirja 132
enigmatyczność 26
ensemble 55
epatuje 26
etiudy 42
etranger 132
euforia 45
ewenement 55
- Fetyszacja** 132
fiksować 133
filjacja 28
forma bierna 67
frontalny 131
- Garnitur** 56
Glowotz 138
Glut 138
głosować wniosek 145
gobelin 103
grasejując 42
gwaltujący 47
- Hagjografja** 42
Herud 138
hieratyczny 42
hinterlandy 133
holzingowy 56
- Ikonoklastyczny** 131
ilość a liczba 146
imiesłów w dopel.? 112
Imiona własne na — „o” nieodm. 25
immanentny 42
impedimentny 432
impreza 55
inclusioni 132
ingerencja 27
ingerować 27
inwigilowany 26
italskie orzechy 97

- J**akajły 134
 jednakowoż 88
 Jużkiw — Józków 39
Kamjon 43
 karystja 133
 kasłać — kaszleć 89
 katastroficzny 42
 kawałku 146
 kiedyż — tedyż 136
 klasycystyczny 131
 klemencja 27
 koeficjent 42
 koluszka 38
 kolaboruje 133
 kolega w 5? 111
 koleżeństwo = koledzy? 130
 komercjalizacja 45
 komisaryczny 131
 konecki 82, 123
 kongenjalny 41
 konjunkturalny 55
 konstruktywistyczny 132
 konstytutywny 131
 konwentykle 26
 konwertyt 45
 konwikcje 43
 koszy 66
 kościerski 83
 krawiec w 3? 129
 księgowość — księgostwo 148
 książę — 5, księciu? 139
 kultur — liga 11
 kursa — kursy 70, 127
 kwarantancyjny 131
Laiczny 43
 laicyzacja 132
 lali — leli 4
 latem — w lecie 71
 latreustyczny 132
 laudator 45
 leguminy 133
 lekcij — lekcij 88
 liniyjny — przestrzenny 87
 Luna-Park 10
Machler po pol.? 19
 makabryczny 42
 Mała Azja 28
 mało tego 26
 mamusia lmn. 130
 mandragonizm 44
 mansarda 103
 marznąć 89
 masztab 133
 merja 43
 merkantylny 43
 miarodajny 68
 mimo z 2 czy 4? 35
 mirakulizowanie 26
 mirificzny 56
 morygenować 28
 myśleć — myślić 71
Na obozie — w obozie 108
 na oczach 144
 na sali — w sali 128
 na ulicy — przy ulicy 110
 nabyj 134
 nadzieja w... 146
 najwyższy czas 30
 naksztalt, nakrzyż (akcent) 89
 należy 85
 napotkać na coś 3, 77
 narysować grzyb 33
 nastawienie 30
 nastrojenie 134
*Nazwisko i imię czy imię i nazwi-
 sko?* 142
 negocjowana (umowa) 131
 neopaństwo 133
 Niemiec w 3? 129
 niepotrzebność 48
 nieukłonny 134
 niezgłazny 132
 nikotyna 103
 niżański (Nisko) 82
 nurse 56
 nuwopenieur 132
O (niewłaśc. użyte) 12
 obojętnem jest 66
 obojga płci 87
 obrócić się 134
 oczekuję z 2 czy 4? 144
Odmiana nazw żeńskich obcych 2, 35
 odnieść rany 20
 odnośnie skutków 67
 odnośnie do... 67
 odslużyć modły 46
 odsprzedaż 69
 odwach — wartownia — strażnica 47
 odzegać 146
 opowiadać się 144
 Orszula czy Urszula 113
 osiemnastowieczny 135
 osobniak 134
 ostatnio 140
 ostrzeliwuje 10
 ozwora 100
 ósmego kwietnia 20
Palać z nienawiścią 145
 Pan-Europa 111
 państwo (odmiana) 18
 panikarski 132
 paramenty 43
 parjas — tramp. 133
 parytetyczny 131
 patrzeliśmy — patrzaliśmy 53
 paulistański 132
 pekunjarny 43
 pele-mele 43
 pendzel-pędzel 87
 permanentnie 45
 personalny 68
 piekłować 48
 Pieninów 26
 pierrepos 133
 Piost 138
 pisemny czy piśmienny 114

- Pisownia nazwisk obcych* 18
 plagjować 44
 poczt — poczet 140
 pod tą nazwą rozumieją 28
 podejrzenie na... 118
 podeszwa — podeszew 91
 podgotować 134
 podstawek — podstawka 91
 pokazało — okazało się 53
 pokrywać się 28
 polegać na kogoś 18
 politonalizm 133
 pomierzany 134
 pomnieć — russ 52
 pompjerstwo 133
 poproszę a proszę 130
 poprzez 12
 porównyując 66
 postimpresjonistyczny 131
 poszczególny 68
 poszłem 144
 pospieszyć — pośpieszyć 142
 potrzebny na... 17
 powinny — powinny 86
 pożyczyć z 2 czy 4? 69, 142
 pożyczyć z 2 czy 4? 69
 pożyczka serwis 28
 północo-wschód czy północny
 wschód... 115
 prawie = właśnie 90
 predestynowany 27
 premedjowany 43
 preorytet 133
 prezeska 109
 profesorka 109
 profiter 43
 progressja 133
 prosić siostrę czy siostry 54
 proszę pana, pani 85
 protekcyjnalistyczny 131
 przebierać się 134
 przechowywa — przechowuje 126
 przeciwny 76
 przedstawiać wniosek 126
 przemysł 68
 przesłać — przysłać 72
 przewodca — przywódca 147
 przesłanym będzie 86
 przycumował 133
 przydusić śrubę 134
 przyjęto uchwały 145
 przymiot, od hejnał 141
 przynależność (russ) 37
 przyspasabiający 127
 psychologja a psychika 71
 ptastwo a ptactwo 84
Radomsko-Radomsk 17
 radomskowski 82
 raniony być 141
 rapaty 28
 redant 56
 reede-reeder 109
 referce ringowy 133
 refundowanie 133
 regim 56
 regjonalizm 46
 rejonissemcy 133
 reperacja, reperować 30
 reszta była 3
 retrocessja 133
 rewelersy 133
 riograndeński 132
 rodomontady 132
 rodzeństwo (odm.) 139
 rokwor 132
 rotujący 55
 rozanimowany 29
 ruluje 133
Sacharyjski 132
 sadić 145
 Saweli (odmiana) 2
 sąsiadować 38
 scenarjopisarze 133
 scjentyfizm 43
 schemat — szemat 88
 scheuern — szorować 87
 senzytywny 132
 serwis 55
 serwonja 45, 134
 silvikrin — kuracja 61
 sklerowaciale 132
 służy dowodem 67 118
 sobilność 42
 solanelny 132
 solidaryzm 131
 solucja 44
 somnolentny 43
 spieszyć — śpieszyć 92
 spluwa 79
 spokój czy pokój 38
 sportwomenki 56, 133
 spytać, zapytać mamę 70
 staraniem 140
 starszy jak... 135
 statuowanie 45
 staż 133
 stroficzny 131
 sublimowany 133
 sublimujący 45
 subordynowany 131
 sumarycznie 42
 suplementarny 132
 Syberyjezyk a Sybirak 111
 Sybir a Syberja 111
 symbjoza 43
 symplistyczny 131
 szkolić — szkolenie 24, 57
 szlagworty 43
 szadenfrejda 133
 szatniarz 144
 szemraja 135
 szereg 73, 93
 szewc w 3? 129
 szkopuł a skrupuł 147
 szrapnel 103

- Szyk przymiotników* 109
 szykować się 53
Tak długo, póki... 12
 taksisy 132
 tatarsal 103
 tę panią 40
 tiefdrukowy 131
 tłumaczyć — tłumaczyć 72
 to — te 84
 tonfilm 133
 totalny 44
 trochę (odmiana) 4
 tuch (=dech) 99
 tyle mnogo 136
 tysiąc w 3? 129
Ucieszyli się człowiekowi 26
 uczennica — uczennica 33
 uczeń — elew 111
 ufać w Boga 18
 ujrzał się zaskoczonym 92
 uniwersalistyczny 131
 upić a upoić 29
 upojny 17
 uprasza się o delegowanie czy: delegować 86
 urywek w 2? 130
 Ustroń (rodzaj) 140
 uściskam — ściskam 84
 używać z 2 czy 4? 46
W częściowym wykonaniu 86
 w każdym bądź razie 12
 w kierunku 68
 w mierze 145
 w oddziale — w oddziale 4
 w odpowiedzi — odpowiadając 127
 w okolicach 145
 w Osiecznie — w Osiecznej 85
 w Polsce a na Litwie 23
 w Polsce a na Śląsku 8
 w przedmiocie 67
 w ręce — w rękę 70
 w ślad za... 54
 we formie 3
 walać się = poniewierać się 52
 wamp 133
 wdeplem 13
 wdowa po nim 38
 wiązać = obowiązywać 12
 więc o... 144
 wieczerza — kolacja 142
 willa — will? 112
 witalność 132
 wizualnie 131
 władnąć — owładnąć 146
wolacz nazw rodowych 112
 Wonschik 138
 wozgrzywność 44
 wóz w 2? 130
 wpół do drugiej 94
 wskazania 67
 wstrzymać się czego czy od czego 72
 wybrzydzać się 26
 wybuchnął — wybuchł 5
 wyinstruować 56
 wykaz czego czy z czego 86
 wykorzystywuje 134
 wynieść decyzję 145
 wypowiedzieć się 144
 wyrażenko 136
 wyrzeka im 27
 wyższy, niż...
 nie wyższy, jak... 126
 wyrzucić wpływ na kim 18
 względnie 29 67
Z dwojgiem dziećmi 144
 z ręki wrogów 37
 z reguły 145
 z kajdan (czy kajdanów) 141
 za zgodą (urlop) 126
 zablądzić czy zbłądzić 69
 zabrania się otwierania czy otwierać 86
 zabystrzpl 99
 zadawałać 29
 zadowolona — zadowolniona 71
 zagrożony 68
 zakwitnął — zakwitł 5
 zapomnieć — zapomnąć 111
 zapomnieć z 2 czy 4? 143, 145
 zasłużeniowski 145
 zastopowany 132
 zawarcie kontaktu 146
 zawierciański 82
Zbieg przymiotników 139
 zbywca 68
 zdekadonizowany 132
 zderustują 133
 zderutowany 42
 zemocjonowany 28
 zewidencjonować 56
 zlipny — zlepnny 87
 znajomość na ogrodnictwie 27
 znańszy 136
 został sprzedanym 128
 zostałam się 143
 zwolnić od obowiązku czy z obowiązku 126
 Żaden wpływ 135
 żądać z 2 czy 4? 46, 47
 żmuda 135
 żydofilizm 44

TREŚĆ nr 10: Od Wydawnictwa. — I. O powrót do swojszczyzny. — II. Zapytania i odpowiedzi (135—154). — III. Na gorącym uczynku. — IV. Pokłosie. — V. Spostrzeżenia. — Nowe książki.

Wydawca i redaktor odpowiedzialny: ROMAN ZAWILIŃSKI.

Drukarnia Narodowa w Krakowie, ul. Wolska 19, pod zarządem Marka Szeffriga.

Należytość pocztowa opłacona ryczałtem.